

■ Tekst 1 Proloog

Poseidon	Ik, Poseidon, kom uit de zilte diepten van de zee, waar dansende koren van Nereïden een prachtig patroon van voetsporen weven. Sinds ik eens met Apollo rond dit land van Troje met het richtsnoer stenen muren heb gezet, is de zorg voor mijn Trojanen en hun vesting nooit uit mijn hart verdwenen. Nu rookt de stad, hij is verloren, door een strijdmacht van Grieken verwoest. Een man van de Parnassos, Epeios uit Fokis, heeft met behulp van Pallas hier een paard gebouwd dat zwanger was van wapens, en zo een dodelijke last binnen de muur gebracht, waardoor men later spreken zal van het houten paard dat verborgen speren bevatte. Verlaten heiligdommen en domeinen van de goden druipen van het bloed. En op de treden van het altaar van Zeus Die Huis en Haard Beschermt is koning Priamos dood in elkaar gezakt. Een massa goud en goederen, in Troje buit gemaakt, wordt naar de Griekse vloot gestuurd. Daar wachten de Grieken door wie deze stad is belegerd op gunstige wind, om na tien zaaiseizoenen tot hun vreugde vrouw en kinderen terug te zien. En ik, verslagen door Athene en Hera, de godinnen die hen hielpen bij het veroveren van Troje, ik verlaat nu mijn altaren en het beroemde Ilion. Want als een stad tot akelige eenzaamheid vervalt, gaat het haar goden slecht en blijven ze ongeëerd. Heel de Skamander galmt van het gejammer van de krijgsgevangen vrouwen die hun meesters loten. Sommige zijn aan het Arkadische leger, andere aan Thessaliërs en de vorsten van Athene toegevalen. De Trojaansen die niet zijn verloot, verblijven hier onder dit dak, afgezonderd voor de legerleiders. Bij hen is ook de dochter van Tyndareos uit Sparta, Helena, die ze terecht als krijgsgevangene beschouwen. En als u eens naar deze arme vrouw wilt kijken, het is Hekabe. Ze ligt daar voor de deur, onafgebroken huilend om al haar dierbaren die ze verloren heeft. Een van haar dochters is buiten haar weten hier bij Achilles' graf ellendig omgekomen: Polyxene. Priamos en haar kinderen is ze kwijt, en het meisje dat Apollo maagdelijk rond liet zwerven, Cassandra, - zonder zich aan god of gebod te storen maakt Agamemnon haar met geweld in het duister van zijn bed tot vrouw. Nu, stad die eens gelukkig was, burcht van gehouwen steen, ik groet u. Als Zeus' dochter Athene u niet had vernietigd, stond u nog overeind.	1 5 10 15 20 25 30 35 40 45
----------	---	--

*Euripides, Troades 1-47; vertaling Gerard Koolschijn.
N.B.: in deze vertaling zijn dit 45 regels i.p.v. 47.*

Eindexamen Grieks vwo 2004-I

havonwo.nl

Ἀθήνα	ἕξεστι τὸν γένει μὲν ἄγχιστον πατρὸς μέγαν τε δαίμον' ἐν θεοῖς τε τίμιον, λύσασαν ἔχθραν τὴν πάρος, προσεννέπειν;	48
Ποσειδῶν	ἕξεστιν· αἱ γὰρ συγγενεῖς ὀμιλῖαι, ἄνασς' Ἀθάνα, φίλτρον οὐ σμικρὸν φρενῶν.	50
Ἀθήνα	ἐπήνεσ' ὀργὰς ἠπίους· φέρω δὲ σοὶ κοινοὺς ἑμαυτῇ τ' ἐς μέσον λόγους, ἄναξ.	
Ποσειδῶν	μῶν ἐκ θεῶν του καινὸν ἀγγέλλεις ἔπος, ἦ Ζηνὸς ἦ καὶ δαιμόνων τινὸς πάρα;	55
Ἀθήνα	οὐκ, ἀλλὰ Τροίας οὐνεκ', ἔνθα βαίνομεν, πρὸς σὴν ἀφίγμαι δύναμιν, ὥς κοινήν λάβω.	
Ποσειδῶν	οὐ πού νιν, ἔχθραν τὴν πρὶν ἐκβαλοῦσα, νῦν ἐς οἶκτον ἦλθες πυρὶ κατηθαλωμένην;	60
Ἀθήνα	ἐκεῖσε πρῶτ' ἄνελθε· κοινῶσι λόγους καὶ συνθελήσεις ἂν ἐγὼ πρᾶξι θέλω;	
Ποσειδῶν	μάλιστ'· ἀτὰρ δὴ καὶ τὸ σὸν θέλω μαθεῖν· πότερον Ἀχαιῶν ἦλθες οὐνεκ' ἦ Φρυγῶν;	
Ἀθήνα	τοὺς μὲν πρὶν ἐχθροὺς Τρῶας εὐφρᾶναι θέλω, στρατῶ δ' Ἀχαιῶν νόστον ἐμβαλεῖν πικρόν.	65
Ποσειδῶν	τί δ' ὧδε πηδᾶς ἄλλοτ' εἰς ἄλλους τρόπους μισεῖς τε λίαν καὶ φιλεῖς ὃν ἂν τύχης;	
Ἀθήνα	οὐκ οἶσθ' ὑβρισθεῖσάν με καὶ ναοὺς ἐμούς;	
Ποσειδῶν	οἶδ'· ἠνίκ' Αἴας εἶλκε Κασσάνδραν βία.	70
Ἀθήνα	κοὺ δεῖν' Ἀχαιῶν ἔπαθεν οὐδ' ἤκουσ' ὑπο.	
Ποσειδῶν	καὶ μὴν ἔπερσάν γ' Ἴλιον τῷ σῶ σθένει.	
Ἀθήνα	τοιγάρ σφε σὺν σοὶ βούλομαι δρᾶσαι κακῶς.	
Ποσειδῶν	ἔτοιμ' ἂ βούλη τάπ' ἐμοῦ. δράσεις δὲ τί;	
Ἀθήνα	δύσνοστον αὐτοῖς νόστον ἐμβαλεῖν θέλω.	75
Ποσειδῶν	ἐν γῆ μενόντων ἢ καθ' ἄλμυρὰν ἄλα;	
Ἀθήνα	ὅταν πρὸς οἴκους ναυστολῶσ' ἀπ' Ἰλίου. καὶ Ζεὺς μὲν ὄμβρον καὶ χάλαζαν ἄσπετον πέμψει, δνοφώδη τ' αἰθέρος φυσήματα· ἐμοὶ δὲ δώσειν φησὶ πῦρ κεραῦνιον,	80
	βάλλειν Ἀχαιοὺς ναῶς τε πιμπρᾶναι πυρί. σὺ δ' αὖ, τὸ σόν, παράσχεσ Αἰγαῖον πόρον τρικυμῖαις βρέμοντα καὶ δίναις ἄλός, πλήσον δὲ νεκρῶν κοῖλον Εὐβοίας μυχόν, ὥς ἂν τὸ λοιπὸν τᾶμ' ἀνάκτορ' εὐσεβεῖν	85
Ποσειδῶν	εἰδῶσ' Ἀχαιοὶ θεοὺς τε τοὺς ἄλλους σέβειν. ἔσται τάδ'· ἢ χάρις γὰρ οὐ μακρῶν λόγων δεῖται· ταράζω πέλαγος Αἰγαίας ἄλός.	

Eindexamen Grieks vwo 2004-I

havonwo.nl

ἄκται δὲ Μυκόνου Δήλιοί τε χοιράδες
Σκῦρός τε Λημνός θ' αἶ Καφήρειοί τ' ἄκραι 90
πολλῶν θανόντων σώμαθ' ἔξουσιν νεκρῶν.
ἀλλ' ἔρπ' Ὀλυμπον καὶ κεραυνίους βολὰς
λαβοῦσα πατρὸς ἐκ χερῶν καταδόκει,
ὅταν στράτευμ' Ἀργεῖον ἐξιῆ κάλως.
μῶρος δὲ θνητῶν ὅστις ἐκπορθεῖ πόλεις 95
ναοὺς τε τύμβους θ', ἱερὰ τῶν κεκμηκότων·
ἐρημία δούσ σφ' αὐτὸς ὄλεθ' ὕστερον.

Euripides, Troades 48-97

Tekst 2

Hekabe bevindt zich op het toneel met het koor. Cassandra is zojuist door Talthybios weggevoerd. Daarna is Andromache het toneel opgekomen.

Χορός	ὡς ἡδὺ δάκρυα τοῖς κακῶς πεπραγόσιν θρήνων τ' ὄδυρμοὶ μοῦσά θ' ἠ λύπας ἔχει.	608
Ἀνδρομάχη	ὦ μητερ ἀνδρὸς, ὅς ποτ' Ἀργείων δορὶ πλείστους διώλεσ', Ἐκτορος, τὰδ' εἰσορᾶς;	610
Ἑκάβη	ὄρῳ τὰ τῶν θεῶν, ὡς τὰ μὲν πυργοῦσ' ἄνω τὸ μηδὲν ὄντα, τὰ δὲ δοκοῦντ' ἀπώλεσαν.	
Ἀνδρομάχη	ἀγόμεθα λεία σὺν τέκνω· τὸ δ' εὐγενὲς ἐς δοῦλον ἦκει, μεταβολὰς τοσάσδ' ἔχον.	615
Ἑκάβη	τὸ τῆς ἀνάγκης δεινόν· ἄρτι κάπ' ἐμοῦ βέβηκ' ἀποσπασθεῖσα Κασσάνδρα βία.	
Ἀνδρομάχη	φεῦ φεῦ· ἄλλος τις Αἴας, ὡς ἔοικε, δεῦτερος παιδὸς πέφηνε σῆς· νοσεῖς δὲ χᾶτερα.	
Ἑκάβη	ὦν γ' οὔτε μέτρον οὔτ' ἀριθμὸς ἐστὶ μοι· κακῶ κακὸν γὰρ εἰς ἄμιλλαν ἔρχεται.	620
Ἀνδρομάχη	τέθνηκέ σοι παῖς πρὸς τάφῳ Πολυξένη σφαγεῖσ' Ἀχιλλέως, δῶρον ἀψύχῳ νεκρῷ.	
Ἑκάβη	οἶ γὼ τάλαινα· τοῦτ' ἐκεῖν', ὃ μοι πάλαι Ταλθύβιος αἴνιγμ' οὐ σαφῶς εἶπεν σαφές.	625
Ἀνδρομάχη	εἶδόν νιν αὐτή, κάποβάσα τῶνδ' ὄχων ἔκρυψα πέπλοις κάπεκοψάμην νεκρόν.	
Ἑκάβη	αἰαῖ, τέκνον, σὼν ἀνοσίων προσφαγμάτων·	

Eindexamen Grieks vwo 2004-I

havonwo.nl

Ἄνδρομάχη	αἰαὶ μάλ' αὔθις, ὡς κακῶς διόλλυσαι. ὄλωλεν ὡς ὄλωλεν· ἀλλ' ὄμως ἐμοῦ ζώσης γ' ὄλωλεν εὐτυχεστέρω πότμῳ.	630
Ἑκάβη	οὐ ταῦτόν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν· τὸ μὲν γὰρ οὐδέν, τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.	
Ἄνδρομάχη	ὦ μήτερ, ὦ τεκοῦσα, κάλλιστον λόγον ἄκουσον, ὡς σοι τέρψιν ἐμβάλω φρενί. τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω, τοῦ ζῆν δὲ λυπρῶς κρείσσον ἔστι κατθανεῖν. ἀλγεὶ γὰρ οὐδὲν τῶν κακῶν ἠσθημένος· ὁ δ' εὐτυχήσας ἐς τὸ δυστυχὲς πεσῶν ψυχὴν ἀλάττει τῆς πάροισ' εὐπραξίας. κείνη δ', ὁμοίως ὥσπερ οὐκ ἰδοῦσα φῶς, τέθνηκε κούδεν οἶδε τῶν αὐτῆς κακῶν. ἐγὼ δὲ τοξεύσασα τῆς εὐδοξίας λαχοῦσα πλεῖστον τῆς τύχης ἡμάρτανον. ἂ γὰρ γυναιξὶ σάφρον' ἔσθ' ἠύρημένα, ταῦτ' ἐξεμόχθουν Ἑκτορος κατὰ στέγας. πρῶτον μὲν, ἔνθα (κἂν προσῆ κἂν μὴ προσῆ ψόγος γυναιξίν) αὐτὸ τοῦτ' ἐφέλκεται κακῶς ἀκούειν, ἥτις οὐκ ἔνδον μένει, τούτου παρεῖσα πόθον ἔμιμνον ἐν δόμοις· ἔσω τε μελάθρων κομψὰ θηλειῶν ἔπη οὐκ εἰσεφρούμην, τὸν δὲ νοῦν διδάσκαλον οἴκοθεν ἔχουσα χρηστὸν ἐξήρκουν ἐμοί. γλώσσης τε σιγὴν ὄμμα θ' ἥσυχον πόσει παρεῖχον· ἤδη δ' ἄμ' ἐχρῆν νικᾶν πόσιν, κείνῳ τε νίκην ὧν ἐχρῆν παριέναι. καὶ τῶνδε κληδῶν ἐς στρατεύμ' Ἀχαιϊκὸν ἐλθοῦσ' ἀπώλεσέν μ'· ἐπεὶ γὰρ ἠρέθην, Ἀχιλλέως με παῖς ἐβουλήθη λαβεῖν δάμαρτα· δουλεύσω δ' ἐν αὐθεντῶν δόμοις.	635 640 645 650 655 660

Euripides, Troades 608-660

Tekst 3

Andromache

- 1 Ik was net achttien toen mijn lief
2 onder de muur vermoord werd
3 door iemand met een speer.
- 4 Hij had niet moeten vechten
5 in het harnas van een ander,
6 een man die hij verslagen had,
7 de afgod van zijn moordenaar.
8 Dat was natuurlijk vragen
9 om een smakeloze wraak.
- 10 Je weet, zijn mooie lichaam
11 is dagen aan zo'n strijdkar
12 in de vlakke rondgesleurd.
- 13 Na de val van de stad
14 gebeurde wat ik had gezegd.
15 Ik sleet mijn leven hier
16 met water dragen, weven,
17 werd soms genomen in een bed.
- 18 Ons kind heeft tot zijn dood
19 misschien onder veel slaag
20 moeten roeien op hun schepen
21 over de wat toen heette
22 wijnkleurige zee.
- 23 Anderen verging het slechter.
24 Ons noodlot als je wilt
25 was eerder dom en alledaags.

Ed Leeflang, Andromache

Tekst 4

Na de inname van Troje komt Odysseus met enkele soldaten Polyxena weghalen bij haar moeder Hekabe (de situatie is dus anders dan in de tragedie 'Trojaanse vrouwen', waar Hekabe pas achteraf de dood van Polyxena te horen krijgt). Het koor attendeert Hekabe op Odysseus' komst.

Χορός	καὶ μὴν Ὀδυσσεὺς ἔρχεται σπουδῆ ποδός,	216
	Ἐκάβη, νέον τι πρὸς σέ σημανῶν ἔπος.	217
Ὀδυσσεύς	γύναι, δοκῶ μὲν σ' εἰδέναι γνώμην στρατοῦ	218
	ψηφόν τε τὴν κρανθεῖσαν· ἀλλ' ὅμως φράσω.	219
	ἔδοξ' Ἀχαιοῖς παῖδα σὴν Πολυξένην	220
	σφάξαι πρὸς ὀρθὸν χῶμ' Ἀχιλλεῖου τάφου.	221
	ἡμᾶς δὲ πομποὺς καὶ κομιστῆρας κόρης	222

	τάσσουσιν εἶναι· θύματος δ' ἐπιστάτης	223
	ἱερεὺς τ' ἐπέσται τοῦδε παῖς Ἀχιλλέως.	224
	οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον μήτ' ἀποσπασθῆς βία	225
	μήτ' ἐς χερῶν ἄμιλλαν ἐξέλθης ἐμοί·	226
	γίγνωσκε δ' ἄλκην καὶ παρουσίαν κακῶν	227
	τῶν σῶν. σοφόν τοι κἂν κακοῖς ἂ δεῖ φρονεῖν.	228
Ἑκάβη	αἰαί· παρέστηχ', ὡς ἔοικ', ἀγὼν μέγας,	229
	πλήρης στεναγμῶν οὐδὲ δακρῶν κενός.	230
	κᾶγωγ' ἄρ' οὐκ ἔθνησκον οὐ μ' ἐχρήν θανεῖν,	231
	οὐδ' ὄλεσέν με Ζεὺς, τρέφει δ', ὅπως ὀρῶ	232
	κακῶν κάκ' ἄλλα μείζον' ἢ τάλαιν' ἐγώ.	233

Euripides, Hekabe 216-233

Aantekeningen

regel 216	καὶ μὴν kijk daar
	σπουδῇ ποδός met haastige pas
regel 219	κρανθείσα afgekondigd
regel 221	ἔσφαξα Aoristus van σφάζω.
	πρὸς ὄρθον χῶμ' bij de hoge heuvel
regel 224	ἔπειμι aanwezig zijn
	τοῦδε Verbinden met θύματος in regel 223.
regel 225	δ δρᾶσον μήτ' wat u moet doen om te voorkomen dat
regel 226	μήτ' ἐς χερῶν ἄμιλλαν ἐξέλθης ἐμοί en om te voorkomen dat u in gevecht raakt met mij
regel 227	ἄλκην uw zwakte
regel 228	σοφόν τοι κἂν κακοῖς ἂ δεῖ φρονεῖν het is verstandig ook in nood goed na te denken
regel 229	παρέστηχ' dient zich aan
	ἔοικ' 3e pers. ev. van ἔοικα.
regel 231	κᾶγωγ' = καὶ ἔγωγε
	οὐ waar
	ἐχρήν het was nodig
regel 232	τρέφω in leven houden
regel 233	κακῶν na al mijn ellende